

Van Toorenenbergen was in december 1860 lid van het gezelschap geworden. Hoewel hij niet zo confessioneel was als zijn broers J.J., P.A. en J.E. van Toorenenbergen, viel hij daar op door een eigen geluid.¹⁷ In 1863 had hij een lange verhandeling geleverd 'over de waarheid in de leer der voldoening', en nu verwees hij zijn vrienden naar mannen als Doedes en De la Saussaye.¹⁸ Toch was dit laatste niet iets geheel nieuws. Reeds in 1861 had de Groninger kring, waarschijnlijk via De Groot, een beroep gedaan op bepaalde personen van een open-orthodoxe signatuur om gezamenlijk in een nieuwe serie van het Groninger tijdschrift *Waarheid in Liefde* de modernen te bestrijden. Benaderd waren onder anderen C.E. van Koetsveld en de hoogleraren H.E. Vinke, B. ter Haar en J.J. van Oosterzee; de eerste drie hadden daarop hun medewerking toegezegd.¹⁹

Een mistukt plan voor een Nederlandse Kirchentag

Vermeldenswaard is in dit verband zeker ook een plan van Hofstede de Groot, waarover we iets vinden in een brief aan zijn zoon van 2 juni 1864. De Groot heeft, zo blijkt, op 18 juli van dat jaar, één dag voor de jaarvergadering van het Nederlandsch Zendeling-Genootschap (NZG), een samenkomst willen houden met 'eenige mannen als' H.G.J. van Doesburgh, D. Pijzel, R. Bennink Janssonius, W. Francken Az, C.E. van Koetsveld, O.G. Heldring en D. Chantepie de la Saussaye. Met hen wilde hij overleggen 'wat te doen zij door hen, die aan het Christendom der Apostelen vasthouden. Als wij niet voor den dag komen, wordt Nederland in ééne moderne en ééne orthodoxe helft verdeeld; beide rigtingen vertreden de evangelisch-liberalen om het zeerst, en die mogen, uit liefde tot den Heer, zich niet langer zoo laten vertreden'. De Groots zoon moest ook van de partij zijn, het ging immers om 'iets van groot aanbelang'. 'Ik', zo besloot de hoogleraar, 'krijg brieven, lees brochures, spreek met velen; en acht mij geroepen die zaak aan te vatten. De Heer geve er zijn zegen

den 27. April 1865, Utrecht 1865, 4. De reeds in 1866 gestorven W.H. Krijt werd in 1864 wel uitgenodigd voor de Confessioneele Vereeniging, maar was op de oprichtingsvergadering afwezig; *Verslag aan de hervormde gemeente van het voor hare belangen gesprokene en verrichte in eene vergadering van leeraren en leden der hervormde Kerk, gehouden te Utrecht den 12en October 1864, Utrecht 1864, 7.*

17. Notulen Theologisch Gezelschap, 160, 160^v. J.J., P.A. en J.E. van Toorenenbergen waren alle drie aanwezig op de oprichtingsvergadering van de Confessioneele Vereeniging; *Verslag aan de hervormde gemeente, 5.*

18. Van Toorenenbergen leverde op 1 en 22-9-1863 zijn verhandeling over vr. 330: 'Hoe is het leerstuk der voldoening aan Gods gerechtigheid door den dood van Christus ontstaan? Hoe in de Roomsche, hoe in de Protestantsche Kerk voortgeplant? Welke waarheid ligt er bij ten grondslag, die men niet mag veronachtzamen?'; Notulen Theologisch Gezelschap, 173, 173^v en *Vragen, ter beantwoording in het tijdschrift Waarheid in Liefde, naar de behoefte dezer dagen*, z.p., z.j. (Groningen 1862), 43. De verhandeling verscheen niet in *Waarheid in Liefde*.
19. C.E. van Koetsveld aan P. Hofstede de Groot (?), 4 en 23-10-1861; K.B. 424 B 4; J.J. van Oosterzee aan H.J. Koenen, 7-11-1861; Réveil Archief, Verzameling Koenen; U.B. Amsterdam; zie ook M. van Rhijn, *Gemeenschap en vereenzaming*. Een studie over J.J. van Oosterzee, Amsterdam 1940, 172v. Zie verder de lijst van medewerkers in *Waarheid in Liefde* 1862I. Geen der hier genoemden heeft ooit in *Waarheid in Liefde* gepubliceerd.